

15 Temmuz ve Türkiye'nin Siyasal Kültürü: Siyasî Partiler Özelinde Bir Değerlendirme

Atilla Yayla

Prof. Dr. | Medipol Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Öz

15 Temmuz darbe girişimi Türk halkının Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısı sonucu meydanlara inmesi sayesinde önlenmiş oldu. Darbe girişimi gecesi TBMM'de temsil edilen partilerin ve seçmenlerin gösterdikleri tepkiler ve bu tepkilerin şiddeti farklılık göstermiştir. 15 Temmuz'un daha doğru anlaşılması için partilerin ve seçmenlerinin bu tavırlarının analiz edilmesi önem taşımaktadır. Bu çalışmada 15 Temmuz gecesi yaşananlar ve toplumun gösterdiği demokratik direnç Türkiye'nin siyasal kültürü üzerinden izah edilmektedir. Buradan hareketle darbe girişimine karşı verilen mücadelenin Türkiye'nin siyasal kültürüne olan etkisi ele alınacaktır. Böylelikle gelecekte benzer darbe girişimlerinin yaşanması durumunda toplumun göstereceği tepkinin nasıl olacağına ilişkin birtakım öngörülerde bulunma imkânı doğmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 15 Temmuz Darbe Girişimi, FETÖ, Siyasal Kültür, Siyasî Partiler

15 July and Political Culture in Turkey: An Analysis of Political Parties in Particular

Abstract

The coup attempt of July 15 was ousted by the Turkish people who went out after the call of President Recep Tayyip Erdoğan. The reactions of the political parties represented in the TGNA; and of the voters at the night of the coup attempt as well as the intensity of the reactions appeared to be in particular variety. For an appropriate comprehension of July 15, those attitudes of the political parties and their voters should be analyzed. This paper explains the happenings on July 15 and the democratic resistance of the society through the political culture of Turkey. Depending on this explanation, the impact of the struggle against the coup plot over the political culture of Turkey is to be tackled. This analysis hereby provides a path to make some foresights on the potential reactions of the society against similar coup plots if attempted in the future.

Key Words: 15 July Coup Attempt, FETO, Political Culture, Political Parties

Giriş

15 Temmuz 2016 vakası bir taraftan darbe, darbe teşebbüsü bir taraftan da darbenin püskürtülmesine ve sonuçlarına atıfla “şanlı devrim”, “şanlı direniş” gibi isimlerle anılmakta. Bu adlandırmaların hepsinin doğru, isabetli olduğu kanaatindeyim.¹ Nitekim konuyla ilgili kaleme aldığım diğer yazılarımda her iki adlandırmayı da kullandım.

15 Temmuz’u başka kelimelerle de adlandırabiliriz. Meselâ bir beşerî felaket, ağır bir toplumsal deprem yaşadık da diyebiliriz. Her deprem tahribat yaratır. Depremden sonra hasar tespiti yapılır ve yeniden inşa sürecine girilir. Aynı şey, genel hatlarıyla, toplumsal deprem için de geçerlidir.

Tabî ki doğal bir olay olarak deprem ile sosyal bir vakıa olarak deprem arasında farklar var. Sosyal deprem saniyeler sürmez, çok daha uzun bir süreyi kapsar. Sosyal depremin yarattığı tahribatlar da maddî tahribata nispetle hem daha zor tespit edilebilir hem de daha uzun bir sürede ve kısmen giderilebilir. Buna karşılık, maddî tahribatın meselâ yerleşim yerlerinin planlanmasındaki, yapılanmasındaki ve binaların standartlarındaki hataların düzeltilmesine fırsat sağlaması gibi sosyal deprem de sosyal alanda daha iyi duruma gelmek için yeni imkânlar, müşevvikler yaratabilir. Yaygın deyişle kriz atılım, ıslah, reform için beklenmedik fırsatlar sunabilir. Bunların bir kısmı bilinçli çabalarla hayata aktarılabilecekken bir kısmı da çok sayıda aktörün kendiliğinden, bir merkez tarafından koordine edilmeyen ve daha özel amaçlı gayretleriyle uzun zamanda gerçekleşebilir.

Demokrasi hakkındaki tartışmalarda sık sık demokrasi evinin çatısı sayılacak anayasal düzenlemelerin önemine işaret ederiz. Bunda haksız olduğumuz söylenemez. Bir ülkenin demokrasisi hakkında fikir edinmek istiyorsak ilk bakmamız gereken şey anayasal düzendir. Kâğıt üzerinde yazılanları inceleyerek anayasal düzenin özelliklerini, temel siyasî kurumların yapısını, işleyişini ve kurumlar arası ilişkileri anlayabiliriz. Ancak, bu yetmez. Her incelemede mutlaka bakılması gereken başka unsurlar da vardır. Başka bir deyişle normatif incelemeyle yetinmeyip alan çalışmalarına da yönelmek gerekmektedir.

¹ Şanlı direniş kavramına dayanan ve teşebbüsten yalnızca iki gün sonra (17 Temmuz 2016) yayınlanan bir yazım şu başlığı taşımaktaydı: “15-16 Temmuz Şanlı Direnişinden Dersler ve Gözlemler”, <http://www.hurfikirler.com/15-16-temmuz-sanli-direnisinden-dersler-ve-gozlemler/> 15 Temmuz’u devrim olarak adlandıran ve klasik devrimlerin tüm özelliklerini taşıdığı iddia eden ilk yazım da şu: “Turkey’s July 15 Revolution”, <http://thenewturkey.org/turkeys-july-15-revolution/>

Siyasal kültür

Bir siyasal sistemin fiilî işleyişinde etkili olan toplumsal unsurları genel olarak siyasal kültür kavramı altında toplayabiliriz. Siyasal kültür sosyal kültürün bir parçasıdır. Genel kültür ile siyasal kültür elbette iç içedir. Siyasal kültür derken kastedilen kültürün tamamı değil, diğer parçalarla etkileşim içinde olan siyasal noktalarıdır. Bu, genel kültür unsurlarıyla siyasal kültür unsurları arasında kesin ve her zaman kolayca tespit ve tahlil edilebilir bir sınır olduğu anlamına gelmez. Kültür bir bütündür. Siyaset biliminde siyasal kültür üzerinde odaklanmakla yapılan, bir toplumu bir anda ve her yönüyle incelemek ve anlamak mümkün olamayacağından, her bilimsel çalışmanın icap ettirdiği üzere, bir alan tespit ve sınırlaması yapmak ve onun üzerinde yoğunlaşmaktır.

Siyasal kültür toplumda siyasî sistemle, siyasal kurumlarla, siyasal kişiliklerle ve sembollerle ilgili görüş ve inançları ile siyasal meselelerdeki tavırları kapsar.² Siyasal kültür sabit değil değişkendir, ama bu değişiklik bugünden yarına her şeyin değişebileceği anlamına gelmez. Değişim zaman zaman hızlansa da yavaş bir tempoda cereyan eder. Yaşanan büyük olaylar siyasal kültürdeki değişiklikleri sınırlı bir dönem için de olsa hızlandırır. Şüphe yok ki 15 Temmuz çok büyük bir olay ve siyasal kültürümüz üzerinde kısa, orta ve uzun vadede önemli tesirleri olacak.

15 Temmuz'un siyasal kültürümüz üzerindeki tesirlerini çeşitli alanlarda değerlendirebiliriz. Siyasal partileri veya toplumsal kesimleri merkeze alan tespit ve değerlendirmeler yapabiliriz. Bu yazıda, her partiyle meşgul olamayacağımızdan, sadece TBMM'de temsil edilen partileri ele alarak, 15 Temmuz'un siyasî kültürümüz üzerindeki potansiyel etkilerini değerlendirmeye çalışacağız.

15 Temmuz ve Adalet ve Kalkınma Partisi

Türkiye'nin en büyük partisi Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti). Bu parti neredeyse tek başına Türkiye'nin seçmen nüfusunun yarısını temsil ediyor. Bu oranının tüm toplumu temsil bakımından da geçerli olduğu söylenebilir. Bu yüzden, 15 Temmuz'un AK Parti üzerinden yarattığı sonuçlar Türkiye'nin hem genel olarak hem demokrasi açısından geleceği üzerinde çok etkili olacaktır. AK Parti'nin dayandığı kitlelerin önemli bir bölümü eylem alışkanlığı ve geleneği olmayan insanlardan müteşekkil. Bu insanlar sağda solda yük-

---

² Siyasal kültür hakkında daha teferruatlı bilgi için bkz. Atilla Yayla, *Siyaset Bilimi*, Adres Yayınları, Ankara 2015, 13. Bölüm.

sek perdeden konuşmak ve her yerde yerli yersiz tavır koymak yerine sakin durmaya, sessiz düşünmeye ve genellikle seçim zamanında oylarıyla varlığını belli etmeye, ağırlığını ortaya koymaya eğilimli. Bu tarz bazen yetersiz kalıyor. Azınlıkta kalmalarına rağmen yüksek perdeden ses çıkaran çevreler büyük kitlenin sessizliği yüzünden olduklarından kat kat büyümüş gibi bir izlenim bırakıyor.

15 Temmuz'da daha ziyade geleneksel anlamda dindar ve mütedeyyin kimseleri kapsayan bu kesim büyük bir kahramanlık sergiledi. Darbe yapılmakta olduğunu anlayınca zaten evinden çıkmıştı ama Cumhurbaşkanı'nın çağrısı üzerine daha da kalabalıklaşarak meydanlara, sokaklara, hava limanlarına, köprülere, kışalara aktı ve artık yeterince haberdar olduğumuz, kayıtlara geçmiş şekilde darbeye direndi. Darbeyi püskürten ana güç oldu. Abartısız, bir destan yazdı.

Bu hadise AK Parti tabanının hem demokrasi bakımından rüştünü tekrar ispatlamasına hem de onların diğer çoğu toplum kesimleriyle birlikte önceden darbeler karşısında sessiz kalmasına sebep olan öğrenilmiş çaresizlikten kurtulmasına yol açtı.³ AK Parti tabanı artık daha yüksek bir özgüvene sahip. Bundan sonraki darbe teşebbüslerinde, eğer olursa, daha kararlı ve bilinçli şekilde meydanlara çıkacak ve darbeyi önlemek için elinde geleni yapacaktır.

15 Temmuz'dan sonra doğan yumuşak söyleme ve hayatî meselelerde muhabakat arayışına dayanan siyaset döneminde de AK Parti liderliğinin ve tabanının nispeten iyi bir performans gösterdiği söylenebilir. Liderler seviyesinde siyasette yumuşama elbette partilerin tabanına da yansiyacaktır. Türkiye'nin hem günlük siyaset hem de demokrasiyi daha destekleyici bir siyasî kültürün gelişmesi bakımından buna ihtiyacı var. AK Parti iktidar partisi olduğu için bunda öncülük etmesi gerekir, beklenir. Siyasete yumuşak bir söylemin hâkim olması aynı zamanda her iktidar partisi gibi AK Parti'nin de yararınadır.

AK Parti tabanı AK Parti'ye değil başka bir partiye karşı yapılmış bir darbe teşebbüsünde aynı tavrı sergileyebilir mi? Doğrusu bu konuda kesin bir şey söylemek zor. Kanaatim odur ki AK Parti kendisiyle aynı toplumsal kulvarda gördüğü partilerin iktidarlarına yönelik askerî müdahalelere karşı benzer bir tepki verebilir. Daha da açık söylemek gerekirse Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) darbe tehlikesiyle karşılaşırsa AK Parti tabanı MHP tabanıyla birlikte meydanlara çıkabilir ve darbeye direnebilir. Ancak, Cumhuriyet Halk Partisi'ne (CHP) karşı bir darbe teşebbüsünde de aynı şeyin olabileceğinden emin olmak zor.

3 Öğrenilmiş çaresizlik organizmanın, göstermiş olduğu tepkilerin hiçbir zaman sonuca ulaşmaması yüzünden, sonucunu değiştiremeyeceği yolunda bir inanç ve bu inanca uygun bir tarz, tavır, davranış geliştirmesi hâlidir.

15 Temmuz ve Cumhuriyet Halk Partisi

CHP açısından bakarsak ne görürüz? Öyle sanıyorum ki CHP'nin liderliğinin de tabanının da durumu çok ilginç. CHP'nin çatısıyla da tabanıyla da darbelere onay hatta destek vermeye en yakın ve yatkın parti olduğu kanaatindeyim. Parti kültürü 1960 darbesinden itibaren bu istikamette şekillendi ve gelişti. 15 Temmuz'a kadarki tüm darbeler –hatta darbe teşebbüsleri- CHP'nin ideolojik çizgisindeydi. Merkez sağ karşısında bir türlü seçim kazanamayan CHP, CHP+Ordu= İktidar formülüne ulaştı ve formülü memnuniyetle kabul edip içselleştirdi. Ayrıca CHP orduyu daima kendi ordusu olarak gördü ve onu “M. Kemal'in ordusu” olarak adlandırdı. M. Kemal hayatta olmadığına göre bu söz CHP'nin orduya sahipliğinin rumuzu olarak kullanılmaktaydı.

CHP darbelerin onun ideolojisi adına ve hesabına yapılacağı inancında hayal kırıklığına uğratılmadı. 15 Temmuz'a kadar tüm darbeler Atatürk adına yapıldı veya Atatürk'e atıfla meşrulaştırıldı. CHP siyaset meydanında yeneemediği rakiplerinin ordu tarafından müdahalelerle engellenmesinde veya tasfiye edilmesinde bir mahzur görmedi. Son çare olarak daima orduya güvendi. Başka bir deyişle Türkiye'de şimdiye kadar muhtıralardan balans ayarlarına ve darbelere kadar tüm askerî müdahalelerde adeta bir CHP tekeli vardı. Bu tekel CHP tabanının da önemli bir bölümünün ordudaki Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ) sorununu teşhis etmesini zorlaştırdı. CHP idaresi problem tam olarak göremedi, gördüğü ölçüde de onu AK Parti ile özdeşleştirmeye yönelerek vahim hatalar yaptı.

15 Temmuz CHP'nin askerî müdahale alanındaki tekeli hem de ağır şekilde kırdı. 15 Temmuz'da darbeciler her ne kadar Kemalistlerin gönlünü okşayacak bir isim seçerek kendilerine “Yurtta Sulh Konseyi” adını vermiş iseler de darbenin ana aktörünün FETÖ olduğu aşikâr. Darbe teşebbüsünde bazı Atatürkçü subaylar yer aldıysa, ki böyle olması kuvvetle muhtemel, onlar bunu Erdoğan nefretinden, darbenin önlenemez olduğuna inandıklarından, darbe sonrasında kazançlı çıkma arzusundan yapmış olabilirler. Ancak, darbe yüzünden ordudan tasfiye edilenlerin kimliklerine ve darbecilerin itiraflarına baktığımız zaman darbenin ana aktörünün FETÖ olduğu anlaşılıyor. FETÖ'cü subaylar dindar, ceplerinde dualar taşıyor. İmam adı verilen çoğu ilahiyatçı örgüt elemanlarından talimat alıyor. Gülen'in mehdi, “beklenen salih zat” olduğuna ve asla yanılmayacağına inanıyor. Tek kişiye ölümüne bağlanıyor ve itaat ediyor. (Kişiye bağlılık bakımından Gülençiler Kemalistlere çok benziyor. Onlar da Atatürk'ün geçmişteki ve gelecekteki her problemin çözümünü bildiğine, vaz ettiğine ve asla yanılmayacağına inanıyor).

15 Temmuz'da darbe tekellerinin kırılması CHP liderliğini ve tabanını bundan sonraki darbelere karşı daha dikkatli olmaya itecektir. CHP takipçileri bundan sonra bir darbeye peşinen ve kayıtsız şartsız destek vermek yerine darbeyi kimlerin yaptığını anlamaya çalışacaktır. Atatürkçü olmayan kesimler tarafından yapılabilecek darbe teşebbüslerine sıcak bakmayacak, en azından alenî destek vermeyecektir. Demokrasimiz açısından bu büyük bir kazançtır. CHP'deki bu dönüşüm aynı zamanda ülkedeki demokrasiye sadakat stokunu takviye edecektir.

CHP liderliğinin 15 Temmuz direnişine verdiği destek çok kıymetli olmakla beraber, bilindiği gibi, nispeten geç geldi. CHP tabanının önemli bir bölümü daha da ağırdan aldı. Parti liderliği MHP'nin açık bir karşıt pozisyon almasından sonra darbeye kolay kolay destek veremezdi. Çünkü bu onu çok anti demokratik bir pozisyona yerleştirir ve CHP aynen 27 Mayıs'ın lekelerinden kurtulamaması gibi 15 Temmuz'dan izlerinden de kurtulamazdı. Yani darbeye destek çıkması CHP'nin adeta intihar etmesi anlamına gelirdi. Buna rağmen CHP tabanında bazıları darbe kendi taraflarından gelmediği için bir ölçüde mütereddit kaldı. Hatta burukluk yaşadı. Nasıl olursa olsun Erdoğan'dan kurtulsak iyi olurdu diye düşündü ve bu düşüncesini, temennisini sözlü olarak dışa yansıttı.

15 Temmuz ve Milliyetçi Hareket Partisi

MHP ne durumda? MHP tabanı da darbeye, CHP taban kadar olmasa bile, bir ölçüde teşne olma tavrına ve geleneğine sahip. MHP tabanı 12 Eylül darbesinden büyük zarar görmesine rağmen devlete olan sadakatinden açık ve ağır devlet eleştirisi yapmadı, "kol kırılır, yen içinde kalır" düşüncesiyle hareket etti. Devleti olduğu gibi orduyu da sahiplendi. Üstelik bu bakımdan CHP ile arasında bir farkı vardı, hâlâ var. CHP ordunun daha ziyade üst tabakasını sahiplenir ve onları M. Kemal'in ordusunun özü olarak görürken MHP ise daha ziyade ordunun tabanına yakın durdu.

15 Temmuz darbe teşebbüsüne AK Parti tabanı gibi MHP tabanı da büyük tepki gösterdi. Bunda biri genel diğeri özel iki faktör etkili oldu. Genel faktör Ak Parti tabanı ile MHP tabanı arasındaki benzerlik ve geçişkenlik. Benim gözlemlerime göre MHP tabanının en az %70'i AK parti tabanı ile aynı sosyolojik özelliklere sahip. Bazı zamanlarda ve durumlarda kendi partisinden AK Parti'ye kayabilir. MHP tabanında CHP tabanındaki kadar büyük ve derin bir Erdoğan alerjisi ve düşmanlığı yok. Hatta kimi MHP'liler Erdoğan'ın kararlı ve dik duruşunu seviyor. Özel sebep ise Devlet Bahçeli'nin şimdiki kadar izlediği çizgi ve darbe gecesi çok erken bir saatte darbeye açıkça karşı

çıkması. Bahçeli siyaset anlayışı, siyaset yapış tarzı ve siyasî icraatları bakımından elbette diğer liderler gibi eleştirilebilir. Ancak onun bir özelliği inkâr edilemez: Meşruiyete verdiği önem ve ne pahasına olursa olsun meşruiyet çizgisinde kalma çabası. Bahçeli bu sayede bazı ağır krizlerin aşılmasını sağladı. Bunlardan biri Abdullah Gül'ün Cumhurbaşkanı seçilmesi meselesindeydi. Bir diğeri Gezi'de ortaya çıktı. Hükümete muhalif olmak başka meşruiyete muhalif olmak başka. Bahçeli bu ikisi arasındaki farkı görebildiğini 15 Temmuz gecesi de kanıtladı. Onun darbeye karşı duruşu MHP tabanını da etkiledi ve bu sayede çok sayıda MHP üyesi meydanlara çıktı. MHP tabanı CHP tabanının yapacağı gibi tekbirlerden çekinmeden, hatta tekbir getirilmesine önyak olarak, darbeye direndi. 15 Temmuz'dan sonraki yaklaşık bir ay süren demokrasi nöbetlerinde ziyaret ettiğim hemen her şehirde MHP tabanının varlığını rahatlıkla gözlemleyebildim.

MHP tabanı AK Parti tabanının öğrenilmiş çaresizliği aşması gibi, darbeyi önlemekte fonksiyonel olabileceğini tecrübe ederek öğrendi. Bundan sonra da bu anlayış parti içinde daha da derinleşecektir. Bu vakadan sonra MHP tabanı darbelere daha mesafeli duracaktır. MHP liderliği ve tabanı kendisine benzer bir tabana sahip bir partinin iktidarına karşı darbe teşebbüsüne cephe aldı. Aynısını CHP'ye karşı bir darbeye yapar mı? Bunu da bilmiyoruz, ama öyle olmasını temenni etmemiz gerekir.

15 Temmuz ve Halkın Demokrasi Partisi

15 Temmuz darbe teşebbüsünde en kötü sınavı HDP kurmayları verdi. HDP darbeye karşı çıktı mı çıkmadı mı, çıktıysa bunu ne zaman ve nasıl yaptı, açık değil. TBMM'de toplanıp direnen milletvekilleri arasında HDP'liler de vardı, ama HDP 15 Temmuz'un tamamına karşı ve her bakımdan tutarlı, demokrat bir tavır sergileyemedi. HDP sözcüleri daha darbe tehlikesi tam atlatılmamışken mağdura saldırmayı ve darbeyi önlemek için meydanlara çıkan milyonları sevimsiz adlandırmalarla etiketlemeyi ihmâl etmedi. Bu insanları DAES'ci olarak yaftaladı.

Öyle anlaşılıyor ki HDP ve PKK darbe teşebbüsünden bir şekilde, bir dereceye kadar haberdardı. Hatta bazı haberlere bakılırsa darbeciler ile PKK arasından en azından zımnî bir anlaşma da vardı. Nitekim PKK yöneticilerinin de darbenin başarısız olmasına üzüntü ifade eden beyanları oldu.

Bununla beraber HDP tabanı HDP yönetimi kadar ikircikli, belirsiz ve tutarsız davranmadı. HDP tabanını dindar ve dindar olmayan Kürtler olarak ikiye ayırırsak dindar Kürtler daha en başından itibaren darbeye itiraz etti.

Kürtler de kendi yaşama bölgelerinde darbeci askerlere karşı koymak için evden dışarı çıktı ve diğer yerlerdeki kahramanlıkların aynısını sergiledi. Cizre, Muş, Bitlis, Diyarbakır gibi yerlerde darbecilere karşı ciddi mücadele verildi. Kürtler yaklaşık bir ay süren demokrasi nöbetlerine de katıldı.

Türkiye’de iki Kürt partisi olduğu söylenebilir: AK Parti ve HDP. AK partili Kürtler ile HDP’nin dindar kanadı darbeye karşı durdu. HDP ve PKK’dan farklı olarak ve daha akıllıca, bir darbenin Kürt probleminin çözümünü de zorlaştıracacağını gördü. Türkiye’nin en politize ve en bilinçli tabakası olarak, FETÖ’cü darbecilere yüz vermedi. Bunun Kürtler arasındaki demokrasi bilincini ve demokrasi içinde kalma arzusunu daha da yayacağına emin olabiliriz. Şimdi çok farklı şeylerden konuşuyoruz ama bir gün PKK da Kürtlerin demokrat duruşunun hedefi olabilir. Nitekim bir ölçüde oluyor da. Silahların susması halinde demokrasi bilinci yüksek Kürt toplumu PKK’ya siyasette tekel kurma izni vermeyebilir.

Sonuç

Darbe teşebbüsünün siyasal kültüre muhtemel etkilerini sadece siyasal parti liderlikleri ve tabanları üzerinden değerlendirmek elbette eksik değerlendirme yapmak olur. Bununla beraber böyle bir tahlilin yapılması lâzım. Üstelik Türkiye’de siyaset ana sosyolojik hatlar boyunca bölündüğünden bu bize toplumsal kesimlerin nerede durduğu hakkında benzer çalışmaların başka ülkelerde yapabileceğinden daha çok fikir verebilir.

Şunu kesinlikle söyleyebiliriz: 15 Temmuz darbe teşebbüsünün yaşanması ve püskürtülmesi demokrasi dönemi siyasî tarihimizdeki en önemli vakadır. Bu vaka kaçınılmaz olarak veya doğal olarak siyasal kültürümüz üzerinde etkiler yapacaktır. Bu etkilerin hemen hemen tüm geniş toplumsal kesimler ve temsil kabiliyeti yüksek siyasal hareketler açısından müspet olduğunu söyleyebiliriz. Daha net ifade etmek gerekirse, 15 Temmuz’dan sonra Türkiye’de siyasal kültür darbelere 15 Temmuz öncesinde olduğundan daha karşı ve toplum darbelere daha dirençli olacaktır.

Bunu başka bir şekilde de ifade edebiliriz. Daha önceki darbelere muhalefet partileri bir ilke meselesi olarak ve demokratik siyaset koruma amacı ve kaygısıyla darbelere karşı çıkmak yerine, darbenin veya darbe teşebbüsünün yarattığı dalgaya dayanarak iktidara tırmanmaya çalıştı. Bu hem ahlâk ilkelelerinin hem de demokratik usul kurallarının çiğnenmesi anlamına gelmekteydi. Darbeler sadece iktidar partisine değil muhalefete de zarar veriyor. Meselâ darbelerin CHP’ye maliyeti partinin siciline halkın geniş kesimleri nezdin-

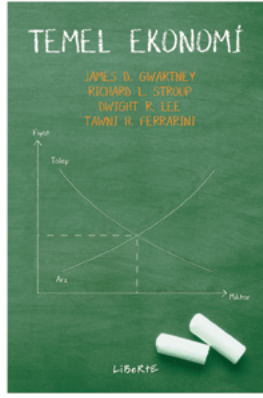
de kalıcı şekilde darbeci yazılması oldu. CHP bunun sıkıntılarını on yıllardır yaşamakta. 15 Temmuz'dan sonra siyasetteki bu tarzın ortadan kalkması ve Şükrü Hanioglu'nun dediği gibi artık siyasetçilerin siyaset alanına sahip çıkması ihtimâli daha kuvvetli.⁴ Toplumun ana damarlarını yansıtan partiler demokratik siyasete amasız, ayrımsız, çelişkisiz sahip çıktıkça, demokratik siyaset alanını böylece takviye ettikçe, darbelerin ve darbecilerin sayısı da şansı da iyice azalacaktır. Başka bir deyişle, siyasî kültürümüzün demokratik sisteme temel teşkil edecek unsurları çoğalacak ve güçlenecektir.

Kaynakça

- HANIOĞLU, Şükrü, "Siyaset Alanını Sahiplenebilecek mi?", <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/hanioglu/2016/08/21/siyaset-alanini-sahiplenebilecek-mi>
- YAYLA, Atilla, *Siyaset Bilimi*, Adres Yayınları, Ankara, 2015.
- YAYLA, Atilla, "15-16 Temmuz Şanlı Direnişinden Dersler ve Gözlemler", <http://www.hurfigirler.com/15-16-temmuz-sanli-direnisinden-dersler-ve-gozlemler/>
- YAYLA, Atilla, "Turkey's July 15 Revolution", <http://thenewturkey.org//turkeys-july-15-revolution/>

---

4 Şükrü Hanioglu, "Siyaset Alanını Sahiplenebilecek mi?", <http://www.sabah.com.tr/yazarlar/hanioglu/2016/08/21/siyaset-alanini-sahiplenebilecek-mi> (erişim: 21.08.2016)

Temel Ekonomi

JAMES D. GWARTNEY, RICHARD L. STROUP,
DWIGHT R. LEE, TAWNI H. FERRARINI

Çeviren: Ahmet Uzun

James Gwartney, Richard L. Stroup, Dwight R. Lee ve Tawni H. Ferrarini hayatta olan dört önemli ekonomisttir. Bu kitapta onlar bize ekonomik anlayışın, günümüz toplumlarının hayatlarında niçin temel bir işleve sahip olduğunu anlatırlar. Ekonomik süreçler, insanların kendilerine ve yaşadıkları topluma karşı sorumluluklarını geliştirmelerine katkı sağlar. Yazarlar arz-talep, mülkiyet, ticaret ve diğer meselelerdeki temel ilkeleri, oldukça güçlü ve açık bir dille, teknik ve imalı anlatımdan kaçınarak açıklığa kavuşturmuştur. Temel Ekonomi serbest ticaretin, vergilerin ve kamu harcamalarının hayatımızdaki yerini, niçin bu şekilde olduğunu, bireylerin ve toplumların gelişimine etkilerini sade bir anlatımla ortaya koyar.

Kitabın İncelediği Sorular:

- Vergilerin faydası, zararından daha mı fazladır?
- Sermayeyi yeniden paylaşmanın ekonomi üzerindeki etkileri nelerdir?
  - Bu paylaşım kimler ve nasıl dahil edilecek?
  - Ekonomide devletin rolü nedir?
  - Ekonomik düzen nasıl yürümektedir?

Ekonomi hakkında bilinmesi gereken temel şeyleri öğrenmek isteyen okuyucu ve öğrenciler için en uygun kitabın bu olduğundan hiç şüpheleniz olmasın.

250 sayfa / 13x19 cm / 6. Baskı, Haziran 2016 / 978-605-9823-10-4 / ₺18

 facebook.com/liberte.yayinlari

 twitter.com/#!/liberteyayinevi

 pinterest.com/liberteyayinevi

 goodreads: liberteyayingrubu

LiBeRtE
liberteyayinlari